

# 2009 ook voor K&K-bedrijf financieel moeizaam jaar

Gemiddeld realiseren de Koeien & Kansen-bedrijven in 2009 een 8,6 euro per 100 kg melk lager saldo dan in 2008. De kasstroom is 7,9 euro per 100 kg melk gedaald. Ten opzichte van het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf realiseert Koeien & Kansen in 2009 een wat lager saldo, terwijl de kasstroom op ongeveer hetzelfde niveau ligt. De daling van de kasstroom is bij Koeien & Kansen echter minder groot dan bij het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf.

Gerben Doornwaard  
LEI Wageningen UR

Michel de Haan  
Wageningen UR Livestock Research

In het project Koeien & Kansen (K&K) werken melkveehouders en onderzoekers samen aan het verbeteren van de milieuprestaties van melkveebedrijven op een economisch zo aantrekkelijk mogelijke manier. De focus van het project lag tot en met 2009 vooral op mest- en mineralenmanagement. Vanaf 2010 krijgen vooral de gasvormige emissies aandacht. Dit artikel gaat in op de economische resultaten van de K&K-bedrijven in 2009 in vergelijking

met 2008. Ook worden de resultaten vergeleken met het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf. Bij het gemiddelde K&K-bedrijf is één bedrijf dat naast de melkveetak verschillende neventakken heeft met een grote economische impact buiten beschouwing gelaten. Verder zijn in 2010 een aantal deelnemers gewisseld. Vijf nieuwe veehouders zijn in het project gekomen en van vijf anderen is afscheid genomen. De cijfers in dit artikel hebben alleen betrekking op de vijftien melkveehouders die in 2009 aan het project deelnamen. De cijfers van de nieuwe melkvee-

houders worden volgend jaar wel in de analyse betrokken.

## Bijna 1 miljoen kg melk

Tabel 1 laat zien dat de gemiddelde oppervlakte cultuurgrond met 59,5 hectare in 2009 niet noemenswaardig veranderd is ten opzichte van 2008. De totale melkproductie is gemiddeld met 35.000 kg per bedrijf gestegen naar 980.000 kg en nadert daarmee de omvang van 1 miljoen. De technische resultaten zijn in 2009 niet veel veranderd in vergelijking met 2008. De melkproductie is met 8.055 kg per koe 11 kg hoger dan in 2008 met ongeveer dezelfde gehalten. De krachtvoergift ligt met 28,6 kg per 100 kg melk op hetzelfde niveau als in 2008.

## Saldo fors gedaald

In tabel 2 wordt het saldo van het gemiddelde K&K-bedrijf in 2009 vergeleken met 2008. Het saldo graasdieren is in 2009 8,62 euro per 100 kg melk lager dan in 2008. De daling van het saldo is het gevolg van fors lagere opbrengsten, met name voor de melk. De melkopbrengst daalde met maar liefst 25 procent van 38,65 euro per 100 kg melk in 2008 naar 29,03 euro per 100 kg melk in 2009. Verder zien we dat de totale toegerekende kosten in 2009 zijn gedaald met 1,84 euro per 100 kg door lagere voer-, vee- en gewaskosten. Met name de veevoerkosten zijn behoorlijk gedaald als gevolg van lagere krachtvoerprijzen. De daling van de totale toegerekende kosten kon



## MINDER VOOR BESTEDINGEN

slecht in beperkte mate de daling van de opbrengsten compenseren. Uiteindelijk is het saldo bedrijf gedaald met 8,76 euro per 100 kg melk in vergelijking met 2008. Op het gemiddelde Koeien & Kansen-bedrijf gaat het dan om een daling van bijna 80.000 euro.

## Kasstroom niet toereikend

Tabel 3 laat zien dat de niet-toegerekende kosten op de K&K-bedrijven 0,65 euro zijn gestegen in 2009 ten opzichte van 2008.

In 2009 was slechts 13 procent van de bedrijfsomzet beschikbaar voor aflossing, belasting, gezinsbestedingen en (vervangings)investeringen, in 2008 was dit 28 procent.

Foto: Twan Wiermans

Bedrijfsstructuur en technische resultaten van het gemiddelde K&K-bedrijf (2009 en 2008)				
		2009	2008	Vershil
Cultuurgrond	ha	59,5	59,6	-0,1
Voedergewassen	ha	59,1	58,2	+0,9
Marktbaar gewassen	ha	0,3	1,4	-1,1
Totale melkproductie bedrijf	kg x 1.000	980	945	+35
Intensiteit	kg melk/ha voedergerwas x 1.000	16,6	16,2	+0,4
Melk/koe	kg	8.055	7.944	+111
Jongvee/10 melkkoeien	stuks	7,7	7,4	+0,3
Vetgehalte	%	4,46	4,43	+0,03
Eiwitgehalte	%	3,49	3,50	-0,01
Krachtvoer/100 kg melk	kg	28,6	29,0	-0,4

Bron: Bedrijven InformatieNet (LEI)

Saldo op het gemiddelde K&K-bedrijf (in euro per 100 kg melk in het jaar 2009 en 2008)				
	2009	2008	Vershil	
Totale opbrengsten graasdieren (a)	33,52	43,98	-10,46	
• waarvan melk	29,03	38,65	-9,62	
Totale toegerekende kosten graasdieren (b)	14,39	16,23	-1,84	
• waarvan veevoer	9,46	10,69	-1,23	
• waarvan veekosten	3,75	4,15	-0,40	
• waarvan gewaskosten voederoppervlak	1,18	1,39	-0,21	
Saldo graasdieren (c = a - b)	19,13	27,75	-8,62	
Saldo overig (d)	4,00	4,14	-0,14	
Saldo bedrijf (e = c + d)	23,13	31,89	-8,76	

Bron: Bedrijven InformatieNet (LEI)

Niet-toegerekende kosten, productieresultaat, inkomen uit bedrijf en kasstroom op het gemiddelde K&K-bedrijf (in euro per 100 kg melk in het jaar 2009 en 2008)			
	2009	2008	Vershil
Totale niet-toegerekende kosten (f)	25,46	24,81	0,65
Betaalde arbeid	0,87	0,81	0,06
Werk door derden	2,48	2,88	-0,40
Machines, werktuigen en installaties	6,16	5,80	0,36
Grond en gebouwen	6,68	6,04	0,64
Quotum	5,51	5,82	-0,31
Overig	3,77	3,46	0,31
Saldo bedrijf (e)	23,13	31,89	-8,76
Productieresultaat (g = e - f)	-2,33	7,08	-9,41
Betaalde rente (h)	5,61	6,65	-1,04
Inkomen uit bedrijf (i = g - h)	-7,94	0,43	-8,37
Afschrijvingen (j)	12,93	12,44	0,49
Kasstroom (k = i + j)	4,98	12,87	-7,89

Bron: Bedrijven InformatieNet (LEI)

Bedrijfsstructuur en economisch resultaat op het gemiddelde K&K-bedrijf en vergelijking met het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf (2009 en verschil t.o.v. 2008)					
		2009		Vershil 2009-2008	
		Gem. K&K	Gem. Ned.	Gem. K&K	Gem. Ned.
Totale melkproductiebedrijf	kg x 1.000	980	640	+36	+36
Intensiteit	kg melk/ha voedergerwas x 1.000	16,6	13,5	+0,4	0,0
Saldo bedrijf	euro/100 kg melk	23,13	24,93	-8,76	-7,93
Kasstroom	euro/100 kg melk	4,98	5,27	-7,89	-9,64

Bron: Bedrijven InformatieNet (LEI)

De stijging van de niet-toegerekende kosten is vooral veroorzaakt door hogere kosten voor grond en gebouwen (+ 0,64 euro) en door hogere kosten voor machines, werktuigen en installaties (+ 0,36 euro). Deze extra kosten komen door investeringen (en dus hogere afschrijvingen) in deze productiemiddelen.

Door de forse daling van het saldo bedrijf, een lichte stijging van de niet-toegerekende kosten en een kleine compensatie door lagere rentekosten (-1,04 euro) is het inkomen uit bedrijf uiteindelijk gedaald met 8,37 euro per 100 kg melk naar -7,94 euro. De kasstroom, hier gedefinieerd als het geld dat beschikbaar is voor aflossing, belasting, gezinsbestedingen en (vervangings)investeringen, is gedaald van 12,87 euro in 2008 naar 4,98 euro per 100 kg melk in 2009.

De cirkeldiagrammen in figuur 1 staan voor de totale bedrijfsomzet in 2009 en 2008. Voor beide jaren wordt aangegeven welke delen van de omzet nodig waren om welke uitgaven van te bekostigen en wat er daarna nog resteerde, de kasstroom. In 2009 blijkt dat een kwart van de bedrijfsomzet (overeenkomend met 92.800 euro) nodig was om het veevoer te betalen, 13 procent was nodig voor overige toegerekende kosten, een derde voor betaalde niet-toegerekende kosten (dus excl. afschrijvingen) en 15 procent voor betaalde rente. Van de bedrijfsomzet blijft slechts 13 procent van de omzet over als kasstroom, dus geld beschikbaar voor aflossing, belasting, gezinsbestedingen en (vervangings)investeringen, overeenkomend met ruim 44.000 euro. In 2008 was dit nog 28 procent van de bedrijfsomzet, overeenkomend met ruim 120.000 euro. Figuur 1 maakt dus duidelijk dat ook in een jaar met lage (melk)opbrengsten de uitgaven gewoon doorlopen en dat dit dus grote gevolgen heeft

voor de grootte van dat deel van de 'koek' dat resteert.

Voor het gemiddelde Koeien & Kansen-bedrijf was de kasstroom in 2009 niet toereikend om aflossingen en gezinsbestedingen van te kunnen betalen en een aantal bedrijven heeft hiervoor dan ook oplossingen moeten bedenken (bijvoorbeeld tijdelijk niet aflossen). Op de meeste bedrijven is echter ook nog sprake van inkomsten van buiten het bedrijf (onder andere inkomen uit arbeid buiten bedrijf en uit (sociale) verzekeringen). Gemiddeld zijn de inkomsten buiten het bedrijf 22.000 euro per bedrijf.

**Daling kasstroom groter op gemiddeld bedrijf**

In tabel 4 zijn enkele resultaten van het gemiddelde K&K-bedrijf vergeleken met het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf.

Tabel 4 laat zien dat het gemiddelde K&K-bedrijf groter en intensiever is dan het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf in 2009. Dit betekent dat verschillen in economische resultaten zowel veroorzaakt kunnen zijn door verschillen in bedrijfsstructuur als door verschillen in bedrijfsvoering.

Het saldo van K&K is in 2009 iets lager dan het saldo van het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf. Gezien de hogere intensiteit van de K&K-bedrijven is dit ook te verwachten. Ten opzichte van 2008 is het saldo bij K&K wel meer gedaald (-8,76 euro) dan het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf (-7,93 euro).

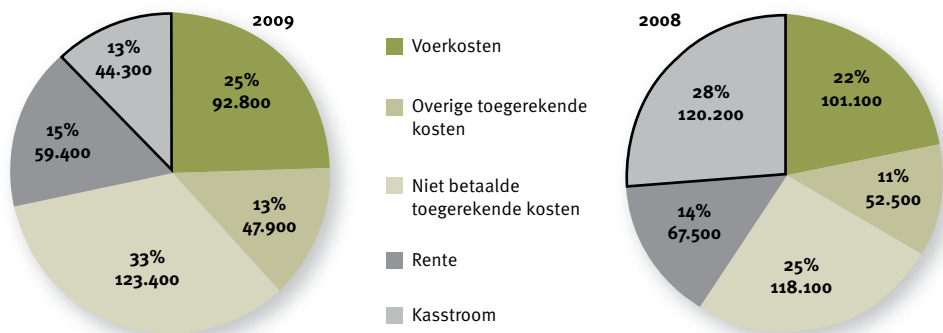
De kasstroom op K&K-bedrijven wijkt niet veel af van die op het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf, maar ten opzichte van 2008 is de kasstroom van K&K-bedrijven wel minder gedaald (-7,89 euro) dan die van het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf (-9,64 euro).

**CONCLUSIE**

- Vooral vanwege de lage melkprijs is het saldo op K&K-bedrijven in 2009 fors gedaald. Op bedrijfsniveau gaat het ongeveer om 80.000 euro.
- Vooral door een daling van de rentekosten is de kasstroom minder gedaald dan het saldo.
- In 2009 was slechts 13 procent van de bedrijfsomzet beschikbaar voor aflossing, belasting, gezinsbestedingen en (vervangings) investeringen, in 2008 was dit 28 procent.
- De kasstroom is in 2009 gemiddeld niet toereikend om aflossingen en gezinsbestedingen van te kunnen betalen. Vooral de zwaar gefinancierde bedrijven zullen hier problemen hebben ondervonden.
- De K&K-bedrijven zijn gemiddeld groter en intensiever dan het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf. Per 100 kg melk is het saldo lager in 2009, maar de kasstroom wijkt niet veel af.
- De kasstroom daalde bij K&K-bedrijven minder in 2009 dan bij het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf.

**Figuur 1**

Uitgaven en kasstroom in verhouding tot de totale bedrijfsomzet op het gemiddelde K&K-bedrijf (in % van totale bedrijfsomzet en in euro op bedrijfsniveau in het jaar 2009 en 2008)



Bron: Bedrijven InformatieNet (LEI)